

**TRIANON HATÁSA ÉS IGAZSÁGTALANSÁGA EGY FELVIDÉKI ÉS EGY ERDÉLYI
CSALÁD ÉLETÉBEN–
CSALÁDTÖRTÉNET ÉS VISSZAEMLEKEZÉS, NEMZETI ÖSSZETARTOZÁS EGY
LESZÁRMAZOTT SZEMÉVEL**

Először is engedje meg a Kedves Olvasó, hogy tisztázzak egy olyan fogalmat, mely személyes érintettségem miatt gyakran előtérbe került életem során. Ez a „Trianon árvája” kifejezés.

Azokra az emberekre mondhatjuk ezt, akik nem tudnak egy szóval válaszolni arra a kérdésre, hogy „Hová valósi vagy?” Mindig zavarban voltam és néha ma is vagyok, mikor ez a kérdés elhangzik. Legtöbbször nincs idő és a hely sem alkalmas arra, hogy részletesen elmondjam, miért is nem az a válasz, hogy Debrecen, bár ott születtem, vagy Hajdúdorog, ahol születésemtől huszonkét éves koromig éltem.

Úgy érzem, most lehetőséget kaptam arra, hogy szűkebb pátriám, Hajdúnánás számára leírhassam, honnan és hogyan kerültem ide és élek itt mai napig családommal.

Történetünk egyik szála az egykori Gömör-Kishont vármegyébe nyúlik, míg a másik szál Erdélybe, a Székelyföldre vezet.

Közismert tény, hogy Felvidéken az iparosodás felvirágoztatásában nagy szerepet játszott a betelepült német lakosság. Valamikor az 1840-es években Georg Heinzelmann és Otto Rudolf Heinzelmann augsburgi nagykereskedő testvérpár megérkezik a Gömör-Kishont vármegyei Lubénybe, ahol letelepednek és a szomszédos Hisnyóvízen 1846-ban, vasgyárat alapítanak. A gyárban, 1869-ben már mintegy 1680 tonna öntvényt készítettek és több mint 150 állandó alkalmazott dolgozott ezen a helyen.

A család ebben az időben lakhelyét áthelyezi a közeli Licére, ahol már nemesi címet kapva a Hisnyói Hisnyay Heinzelmann névvel rendelkeznek.

Ugyanebben az időben az erdélyi kőröspataki gyökerű Józsa család, ezen belül is Józsa Sándor és Donáth Róza, Etéden élnek a székely falusiak egyszerű, nehéz, de szép életét. A férj iparos ember, a feleség a kor szokásának megfelelően háztartást vezet.

Mikor a család második gyermeke, Józsa Domokos megszületik és amikor a Hisnyay Heinzelmann család nemesi címet kap, éppen a Millenium évében, 1896-ban járunk.

Sokan még nem is sejtik, hogy a viharfelhők már gyülekeznek, előőrsök, kártékony ideológiák, hálózatok segítségével akarják idegen hatalmak megkaparintani a Kárpát-medencét. A „boldog békeidők” után kitör az első világháború és mind a felvidéki, mind az erdélyi család sorsa megpecsételődik.

Mielőtt a békediktátum Erdélyt Romániához csatolná, a Józsa család első és másodszülött fia a mai Magyarországra menekül. Az idősebb, Lajos Sárádon megismerkedik Keresztury Lenkével és házasságot kötnek.

A Heinzelmann család az új állam, Csehszlovákia lakosa lesz.

Telnek az évek és 1938-ban a Felvidéket, 1940-ben pedig Észak-Erdélyt csatolják vissza Magyarországhoz. Óriási ünnep ez mindenkinek. A „mindenkinek” itt hangsúlyosan értendő, mivel a két világháború között nem volt létjogosultsága az olyan szervezeteknek, pártoknak, stb. akik a revíziót tagadták.

E történelmi fordulópont után a Józsa család, az 1929-ben megszületett György fiúkkal, megragadva a lehetőséget, áttelepül az erdélyi Nyárádszeredára. Néhány év boldogság után, a háború miatt 1944-ben a család ismét Sáránd felé veszi az irányt, visszaköltöznek.

A Heinzelmannok legidősebb fia, Béla a nógrád megyei Szügyben találja meg élete párját, Schindler Évát. A szügyi, ilinyi, nógrádmарcali birtokon gazdálkodnak.

Elérkezik a nagy világegés ideje. A borzalmak és szenvedések listája még korántsem volt teljes a trianoni békediktátum hatálybalépésével. A pontot az i-re a kommunizmus tette fel a mi családuink életében is.

A Józsa család családfőjét a Székely Hadosztályban való részvétele miatt B listázták és elbocsájtották állásából 1952-ben. 1953-ban ennek következtében meghalt.

Fiát, az édesapja „bűnei” miatt eltávolítják az állatorvosi egyetemről. Hát így játszottak az emberi élettel és sorsokkal!

A fiatal Józsa György, hogy megélhetést keressen magának és özvegy édesanyjának, Nógrádbercelre megy képesítés nélküli nevelőnek, majd később történelem-földrajz szakos tanár lesz, s ezt követően agrármérnöki diplomát szerez.

A Heinzelmann család, sok ezer felvidéki családdal együtt 1945-ben a Benes dekrétumok értelmében, állampolgárságától és vagyonától megfosztva kényszerült elhagyni szülőföldjét. Esetünkben, volt hová menniük, mivel a nógrádi birtokon a család többi része befogadta őket. A borzalmak tovább folytatódtak. Az oroszok parancsnoki szállást rendeztek be a nógrádi kúrián. A családfő a fronton volt, majd hadifogságba került.

Felesége, Schindler Éva belehal a háború, az oroszok jelenléte, a jogfosztás, vagyonelkobzás okozta borzalmakba, hátrahagyva három, köztük egy egyéves gyermeket.

A kommunista hatalmat nem érdekelte, hogy a család min ment keresztül, gátlástalanul vették el még az árvák nevére írt ingatlanokat is.

A nagyszülők és az özvegy családfenntartó apa nevelte fel a gyermekeket.

A Hisnyay névben az y-t i-re változtatták, hogy ne utalhasson nemesi származásukra a Heinzelmann-t elhagyták, merthogy az „náci” név,állapították meg az új politikai és társadalmi rend képviselői. Hát ilyen időket éltünk akkortájt!

A gyerekek nőttek, elvégezték az iskolákat. A középső gyermek Éva, a balassagyarmati Állami Tanító és Tanítónőképzőt végezte el. Első munkahelye Nógrádbercelen volt. Itt találkozott kollégaként Józsa Györggyel. Ők az én szüleim. Születésem előtt egy évvel Hajdúdorogra költöztünk. A munkahely és a szolgálati lakás kulcskérdés volt „Trianon árvái”, vagyis a szüleim számára. Otthont kellett teremteni, az akkor már ötfős család részére.

Sokszor visszaemlékszem arra, hogy gyermekkoromban miként éltem meg azt, hogy nem helybeli vagyok és mit éreztem meg abból, amit szüleim és nagyszüleim átéltek? Annyit bizonyosan, hogy mi mások vagyunk. Mások a bútoraink, a használati és dísz tárgyaink, másként öltözik apa és anya, más könyveink vannak, különböznek az ételeink és sokszor a szokásaink, illetve az értékrendünk is eltérő. Ez engem kiskoromban számtalanszor zavart és nem értettem. Egészen addig, míg el nem vittek a szüleim Erdélybe 1972-ben. A rokonaimnál nagyon hasonló környezettel, értékrenddel találkoztam és bizonyára azért szerettem annyira ott lenni, mert úgy éreztem, otthon vagyok.

Ma nemzeti összetartozásnak mondanám azt, hogy mi mentünk Erdélybe és vállaltunk minden tortúrát, kellemetlenséget és megaláztatást, melyet a kommunista-román módszerek kimeríthetetlen tárházából válogattak a magyarországi magyarok számára.

Az akkori Csehszlovákiába is elmentünk néhány alkalommal, de mivel ott rokonok nem maradtak, így csak kirándulási élményekkel térünk haza, nem mindig pozitív előjellel. Általános iskolás koromban nagyon sokat nyaraltunk Erdélyben. Ha egyáltalán szóba került az utazás akkor vagy fogalma sem volt sokaknak, hogy ott élnek magyarok vagy kijavítottak bennünket, hogy Erdély már nem létezik, csak Románia. Valójában éppen ezért általános iskolás koromban nem tudtam szinte senkivel erről beszélni a korosztályomban, de még a gimnáziumban sem. Tanáraink sem beszéltek róla, legfeljebb csak kötelező tananyagként, szárazon és felszínesen. Mikor Egerbe kerültem a főiskolára, magyar-angol szakra, volt két csoporttársam, akik teljes mértékben tudtak osztozni velem ezekben az érzelmekben és érzésekben, mivel mindkettőjük családja átélte Trianon tragédiáját.

A főiskolán, kiváló irodalom tanáraink megismertettek engem az „ötágú síppal”, vagyis a határontúli és benne az erdélyi irodalommal, igen magas színvonalon.

Magyar nyelvészet ,angol és egyéb tanszéken tanító tanáraink is rendszerint hivatkoztak az erdélyi és egyéb határon túli területekre, azok kultúrájára.

1990-et írunk. Véget ért egy korszak. A Magyar Demokrata Fórum már megalakulásakor és kormányra kerülése után is zászlajára tűzte a határon túli magyar területek és az ott élők sorsával való törődést, életük és kultúrájuk megismertetését.

Az emberek azonban tájékozatlanok és ellenségesek voltak a témával kapcsolatban. Nem sikerült ezeket a fontos gondolatokat és érzelmeket átvinni. Nem volt kinek és nem volt kivel. Az értelmiség nagy része passzív és elzárkózó vagy elutasító volt. Kodály Zoltán gondolatai jutnak eszembe, melyet a magyar társadalomról írt: „A hazai társadalom magyar része nem elég művelt, művelt része pedig nem elég magyar.” Valahol itt van a kutya elásva.

Az 1990-es évektől számos olyan kiadvány jelent meg, melyek korábban betiltott, elfelejtett művek voltak. Ezekkel a könyvekkel ugyanaz volt a gond, mint azt az előzőekben kifejtettem. Nem volt iránta megfelelő érdeklődés. Lehetett volna, ha az értelmiség felhívta volna rá a figyelmet, de sajnos ez csak részben történt meg, s az eredmény magáért beszél. Igaz, valami elindul ekkor a művészvilágban. Zenés és irodalmi művek születnek igen magas színvonalon, de csak egy szűk réteg számára.

Mindenesetre én csak olvastam és olvastam, mert nem győztem betelni azzal a sokszínűséggel, melyet a magyar kultúra hagyott ránk és hagy ránk a mai napig is. Terjesztettem ezt barátoknak és ismerősöknek, s mint fiatal pályakezdő tanár a tanítványaimnak is.

Miután férjhez mentem, Hajdúnánáson telepedtem le. 1992-ben és 1995-ben megszülettek gyermekeim. A 2000-es évek elején, mikor már a fiam és a lányom nagybacsok voltak, ismét elkezdtek járni Erdélyt. A gyermekeim és férjem is nagyon megszerették és ugyanúgy megérintette őket a „hazaérkezünk” érzése, mint annakelőtte engem.

Számos barátot, ismerőst vittünk magunkkal, hogy megmutassuk nekik e páratlanul szép részét a Kárpát-medencének. Úgy gyakoroltuk a nemzeti összetartozást, ahogy szüleinktől tanultuk.

Felvidékre is elmentünk a családdal ebben az időben. A licei kastély ekkor már siralmas állapotban volt. Szinte rögtön az államosítás után hátrányos helyzetű családokat telepítenek bele és a kastélyhoz tartozó épületekbe is.

Régóta érlelődött bennem a gondolat, hogy szervezni kell egy egész estét betöltő trianoni megemlékezést. 2004-ben meg is valósítottunk a férjemmel és segítőimmel egy országos rendezvényt a hajdúnánási Bocskai Filmszínházban. A megemlékezésen többek között Főtiszteletű Tőkés László Királyhágó-melléki református püspök, Döbrentei Kornél költő, Dörner György színművész, Kis Dénes költő, Nyisztor Ilona moldvai énekes és még sokan mások is részt vettek. Sok örömet szereztünk ezzel a megemlékezéssel, nagyon elismerő volt a visszhangja. Úgy gondolom, ez is egy formája volt a nemzeti összetartozásnak.

Nem elég azonban nemzeti összetartozást emlegetni és csupán beszélni Trianonról. Fel kell tárnunk az akkori valóságot és máig tartó hatását, nagyon közérthetően, a kultúra minden eszközével. Ha ezt nem tesszük meg, akkor az események megisméklődnek, mint ahogy azt mostani életünkben is tapasztalhatjuk. Ha szemléltetnem kellene, akkor azt mondanám; Nagypénteken sokunk szájából elhangzik, hogy Jézus Krisztust e napon keresztre feszítették. Ha azonban megnézzük Mel Gibson: Passió című filmjét, minden addigi kép megváltozik.

Trianon egy nemzetgyilkossági kísérlet volt, mint ahogy azt Vecseklőy József kiváló könyvéből megtudhatjuk. Trianon ugyanakkor nemzeti gyász is.

A betegséget előbb fel kell tárnunk hiteles források alapján. Nem szabad engednünk, hogy a hamis szövegek, „a bűnös nép”, „a megérdemeltük a sorsunkat” és hasonló tartalmú kifejezéseket szajkózó „szakértők” ismét teret nyerjenek.

Trianon óriási seb a nemzet lelkén és alig van olyan család, melyet így vagy úgy ne érintett volna. A sebet gyógyítani kell, erre valóban alkalmas a nemzeti összetartozás érzése, ha kellő tartalommal van feltöltve.

Azt szeretném, ha a Kedves Olvasó okulna ebből a családtörténetből, mert ez nem csak történelem, hanem maga a valóság.

A személyes elbeszélések még abban az esetben is fontosak, ha időnként elfogultak vagy nem elég pontosak. Annyit azonban leszögezhetünk, hogy ezek a családtörténetek mégis különböznek az egykori hatalom kiszolgálását segítő és annak megrendelésére íródott történelemtől.

Isten áldjon minden magyart!

Nagyné Józsa Beáta

magyar-angol szakos tanár

Hajdúnánás, 2020. szeptember 29.